

XIV

Одного дня вже вниз потало сонце,
Коли на кладовищі Гарісчандра
Побачив жінку вбогую, що трупа
Дитини, плачучи, несла. Худа,
Бліда, обдерта, жінка та нещасна
Ридала голосно, ламала руки,
Волосся рвала, все заводячи:
«Мій синку любий! Квіточко моя!
Дитя єдине, ти моя потіхо
Остання, ох, остання на землі!
Натішилась тобою злая доля!
Недовго жив ти на землі, та вспів
З вершин людського щастя, блиску, слави
Упасти низько, низько в тьму неволі.
Та кілька натерпівся! Боже-боже!
І голодом морив тебе наш пан,
І сік різками, копав, як собаку,
З собаками кормив і спати клав,
Аж поки зла гадюка ядовита
Тебе у сні, мій любий, не вкусила.
О горе, горенько мое! Я, бідна,
Кляла й благословила ту гадюку:
Кляла за те, що видерла мені
Мою єдину на землі надію;
Благословила ж за того, що швидко,
Хоч з болем лютим, з лютої неволі
Тебе на волю, любий, довела».

Почувши Гарісчандра крик її,
Прибіг на місце. Ставши оддалік,
Глядів на неї і на те маленьке
Посиніле, опухле тіло трупа!
Він не пізнав, нещасний, свого сина,
Ні жінки Сайвії, та, дивлячись,
Подумав тільки: «Ось воно, нещастя!
Якось вдова, мабуть, невольниця
Убога. А дитя — коли отак
Лежить у неї на колінах, то
Мені здається: свого сина бачу
У матері. Де він, голубчик мій?
В таким самім віці і він тепер,

Як сей. Чи він жие? Чи, може, також
Бог Яма взяв його за ніжну ручку
І попровадив десь таємним шляхом?»

А Сайвія сиділа і ридала
Над труном сина. Та, чандала вздрівши,
Аж затремтіла. «Боже, се ж мій муж!» —
Подумала і мало не зомліла.
А далі, трупа відложивши, встала
Хитаючись і руки простягла,
І скрикнула: «О царю! Милий мій!
О Гарісчандро! Що ти робиш тут?
Чи не пізнав ти Сайвії своєї?»

Яка була отих нещасних стріча,
Які там мовились слова, які
Лилися сльози і які зітхання
Плили до неба — се сказати словами —
На те людська мова заслаба.
Ридаючи і стогнучи над сном,
Цілюючи посинілого трупа,
Розказував нещасний Гарісчандра
Своє життя на службі у чандала.
І, плачучи, розказувала жінка
Своє бідовання в тяжкій неволі
В брахманця-ошуканця і його
Лихої жінки.

С а й в і я

Царю, пане мій,
Скажи, чи є ще правда на землі?
Чи є живі боги над нами? Адже ж
Весь вік ми свято берегли обое
Їх заповіди, щедрі дари клали
Попам, брахманцям, тямили про вбогих,
Творили правду сиротам і вдовам,
Карали переступних. І за що ж
Таку страшну тепер нам довелось
Терпіти кару? Без вини своєї
Ти стратив владу, багатство і державу,
Всі троє ми в неволю продалися,
Дитя єдине стратили — і за що?
З-за прибагів неситого аскета!

Ні-ні, немає правди на землі.
Ні в небі!

Г а р і с ч а н д р а

Жінко любя, цить! Не слід,
Наріканням себе ще більш карати.
Мабуть, на щось богам була потрібна
Ся люта кара, що на нас зіслали.
Та закінчиться вже вона сьогодні.

С а й в і я

Ти дивно так се говориш! Як се так?
Чи ти що знаєш? Чи задумав що?

Г а р і с ч а н д р а

Дружино вірна, не питай нічого!
Ходім лишень, і дерева обое
Знесім багато, й царський стіс високий
Для сина свого бідного зложім —
А там побачимо, що нам робити.